

La descripció codicològica del manuscrit segueix molt de prop el model de l'Escola Vaticana de Paleografia i Diplomàtica per a manuscrits literaris. D'aquesta manera, se'ns fa veure que el manuscrit, el número 405 de l'Arxiu de la Catedral de València, consta de dues parts diferenciades. La primera se subdivideix en tres capítols: un sobre l'ordre de tocar les campanes, un segon sobre el temps litúrgic —amb especial rellevància dels rituals de la Setmana Santa—, llevat del temps de Nadal, que queda per al tercer capítol, en què també s'inclou «lo sanctoral de tots los sancts»; es refereix també a les anomenades festes bisbals (Nadal, les dues Pasqües, el Corpus i la Mare de Déu d'Agost) i tracta de les processons per pregàries, especialment de l'anomenada «defora València». En la segona part, intervenen diferents mans, que han estat identificades en l'estudi, especificant els afegits de cadascuna. S'escriu sobre les processons, sobre el jubileu de la Mare de Déu d'Agost, sobre els treballs dels escolans de la catedral o sobre observacions diverses (obligacions, capítols generals, festivitats, etc.)

Aquesta important i rigorosa aproximació a la litúrgia valenciana dels segles XVI i XVII permet reflexionar al segon dels editors, Xavier Serra Estellés, catedràtic de la Facultat de Teologia de València i prevere, sobre el passat, el present i el futur de la litúrgia en el capítol que tanca el volum, dedicat a l'estudi preliminar, titulat «*Anakefalaiosis*: reflexions d'un capellà del segle XXI». Considera, en definitiva, que els rituals continguts en la *Consueta* són, efectivament, un reflex de la societat valenciana de l'època, però queden lluny dels de l'Església de Crist. En aquest sentit, considera que la litúrgia, com a part fonamental de la vida de l'Església, hauria de recobrar el seu valor primigeni i ser, en definitiva, l'inici i el final de la recapitulació de totes les coses en Crist.

Ens trobem, doncs, davant d'un text fonamental per a entendre una part imprescindible de la societat valenciana dels segles XVI i XVII com és l'Església, per a entendre el seu funcionament i la seua màxima expressió, que és la litúrgia, i, al mateix temps, per a conèixer un poc més l'evolució de la nostra llengua.

VILLALONGA, Anna Maria (ed.): *Teatre català inèdit del segle XVIII: «Examen d'un mestre sabater»*, Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres, 2010; «Sèrie Minor», núm. 14.

GABRIEL SANSANO

Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana
biel@ua.es

A pesar de les explicacions tradicionals que les obres d'història i crítica literàries ofereixen de l'escena catalana del segle XVIII, el teatre català, el teatre català breu, és abundant i ric. Ric en models, en matisos, en tipus i, sobretot, en tí-

tols. És clar que no parlem d'un teatre culte, sinó d'un teatre breu, popular i popularista, que és on majorment s'aixoplugava la musa catalana. Una musa que rarament entrava als teatres convencionals, encara explotats en règim de monopoli, els quals només permetien que s'hi introduïren algunes peces breus en l'idioma del país en les esquetes de les lloes, entreactes o fi de festa.

Cal recordar que aquesta dramàtúrgia trobava el seu espai natural en els espais privats, ja foren les cases dels burgesos o alguns magatzem urbans, tallers de la menestralia, les places i, sobretot, els gremis dels diferents oficis. No debades fou d'aquestes poderoses organitzacions laborals d'on van sorgir molts dels primers actors professionals a partir del segon terç del segle XVI. Alguns d'aquests gremis, a la seua seu, disposaven de petits espais on, amb motiu de la diada del sant protector, o de qualsevol altra celebració laboral o ciutadana, hi jugaven peces més o menys breus, recitaven poemes d'exaltació, feien relacions, etc.

Entre les desenes de títols breus de caràcter dramàtic del segle XVIII que tenim localitzats i inventariats, l'entremès de l'*Examen d'un mestre sabater*, d'autor desconegut, ocupa un lloc singular justament per ser una obra lligada a aquest gremi, i per ser una de les poquíssimes obres conservades de les moltes que van sorgir entorn de les diferents agrupacions gremials. De fet, l'*Examen* parodia les proves que havien de passar els que volien ser mestres d'un gremi i les petites misèries que envoltaven aquestes proves. Tot just l'interès de l'entremès ja havia estat assenyalat per Pere Molas, bon coneixedor del segle XVIII català i president de la RABL, l'entitat impulsora de la publicació de la peça teatral que ara presentem.

L'editora del text, Anna Maria Villalonga —professora de la Universitat de Barcelona i experta en el teatre català del tombant del segle XVIII i primeres dècades del XIX— ens presenta un volum articulat en tres parts: la primera, un estudi introductorí centrat en el teatre català del segle XVIII i en el teatre breu (13-27). Villalonga hi fa un bon repàs al context i a la problemàtica específica del teatre català, als usos del castellà i el català en l'escena comercial catalana, i no s'oblida d'assenyalar els espais privats que, en aquell context, van ser l'àmbit natural on les peces breus catalanes eren més demandades i aclamades.

La segona, més extensa, conté una anàlisi monogràfica del manuscrit únic a través del qual ens ha pervingut la peça, s'hi n'apunta la datació aproximada (cap a 1781) i s'hi estudia el context específic dels gremis barcelonins (i el dels sabaters particularment) (29-85). La datació ens serveix per constatar que, justament en el moment en què l'entremès castellà entra en la seua decadència final (a partir de 1780), serà quan més testimonis trobarem en català. Però el capítol no es tanca aquí, sinó que s'enriqueix amb una anàlisi, fonamental i molt interessant, sobre la clau estètica de l'obra: la paròdia i les seues claus jocoses; una anàlisi que es complementa i amplia amb un esbós de l'evolució de l'entremès tradicional al sainet costumista, on realitza un seguiment detallat d'altres peces protagonitzades per sabaters i aprenents, per tota mena de menestrals. Val a dir que aquest epígraf palesa l'interès d'aquesta mena de peces per avaluar i fixar la cronologia de

l'evolució d'aquests gèneres populars. Finalment, Villalonga clou el capítol amb unes pàgines dedicades a explicar els problemes i els criteris seguits en l'edició.

El text teatral, *Examen d'un mestre sabater* (89-133), de 746 versos, és editat amb generositat i de forma rigorosa, i incorpora un aparat crític molt útil que posa l'accent tant en les formes lingüístiques antigues i col·loquials, com en les referències de caràcter enciclopèdic i històric. Aquest esdevé una eina auxiliar fonamental perquè el lector actual pugui comprendre molt millor el sentit de l'obra i els jocs lingüístics i jocosos.

A més, el volum es complementa amb una breu introducció i una bibliografia final (135-142), que té el mèrit de no quedar-se amb la bibliografia crítica clàssica (ja clarament obsoleta i superada), sinó de recollir i aprofitar la major part de la bibliografia específica sobre el teatre breu català d'aquest segle, apareguda en els darrers vint anys. Això ja és un esforç addicional que s'ha de posar en relleu.

Creiem que Anna Maria Villalonga ha fet una molt bona feina d'edició, que ha acompanyat d'un estudi força complet del context del teatre breu i del títol editat, dignes del major reconeixement. I a més, malgrat que no ens trobem davant d'un dels entremesos de més volada d'aquelles dècades, Villalonga ha comptat amb el suport d'una entitat editora, la Reial Acadèmia de Bones Lletres, que ha posat al seu servei les possibilitats de la seua col·lecció editorial «Serie Minor» per editar amb gust i generositat una mostra del teatre breu setcentista, unes peces habitualment ignorades i menystingudes. No tenim cap dubte que l'edició d'aquest nou entremès no sols contribueix positivament a un millor coneixement del teatre d'aquell segle, si no que, a més, se suma a una llista de títols (que ja comença a ser llarga i acolorida) que posa en valor el teatre breu català del segle XVIII.

COLÓN, Germà i Antoni FERRANDO: *Les 'Regles d'esquivar vocables' a revisió*, València – Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2011.

JOAQUIM MARTÍ MESTRE

Universitat de València, Departament de Filologia Catalana

Germà Colón i Antoni Ferrando es proposen en aquest llibre de revisar les dades lingüístiques i historicoculturals, així com les interpretacions que s'han fet, de les *Regles d'esquivar vocables o mots grossers o pagesívols*, unes normes de correcció lingüística fetes «a juí del reverend prevere mossèn Fenollar e misser Hierònym Pau [e] altres hòmens diserts catalans e valentians e prestantíssims trobadors», que l'arxiver barceloní Pere Miquel Carbonell va copiar, cap a 1492, en un manuscrit miscel·lani, avui conservat a l'Arxiu de la Catedral de Girona.

En la primera part del llibre (ps. 15-130), Germà Colón fa una anàlisi lexicogràfica i dialectològica de les regles considerades més rellevants per a la història